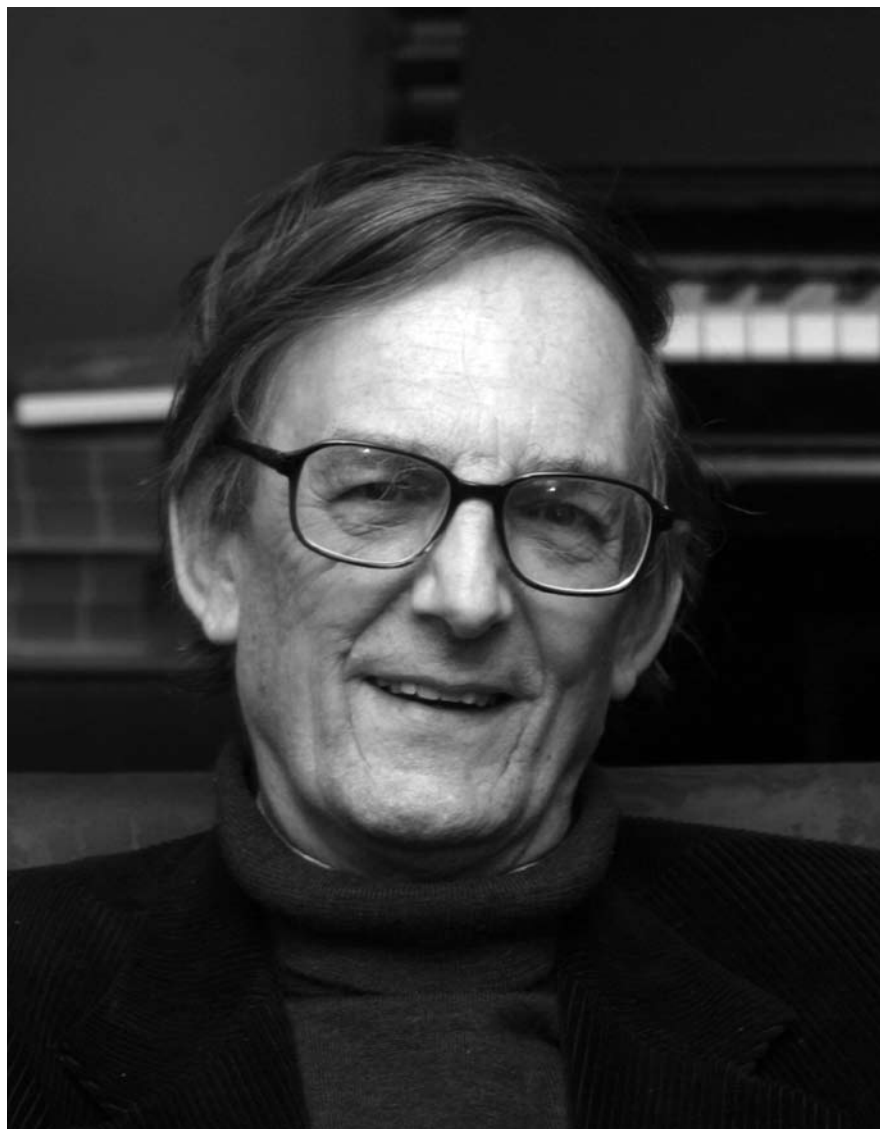

John North

19 mei 1934 – 31 oktober 2008

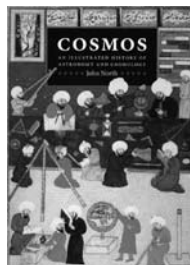
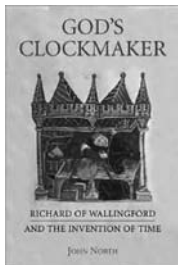

Korte levensloop

John North, geboren in 1934 te Cheltenham, en lid van de Sectie Filosofie en Theologie van de KNAW sinds 1978, overleed op 31 oktober 2008. John North werd opgeleid in het befaamde klassieke Engelse onderwijssysteem, en studeerde op diverse plaatsen filosofie, natuurkunde en sterrenkunde, tot aan de top: Merton College in Oxford. Na zijn doctoraalstudie publiceerde hij in 1965 *The Measure of the Universe*, een historische studie van de moderne kosmologie die wiskundig inzicht paart aan gevoeligheid voor wijsgerige ideeëngeschiedenis. In dezelfde lijn publiceerde hij in 1994 een gezaghebbende *Fontana History* van de astronomie en kosmologie. Op grond van zijn jeugdprestatie werd hij in de 60er jaren benoemd tot Librarian en Assistant-Curator van het Museum of the History of Science te Oxford. Vanaf die tijd ontwikkelde hij zich spoedig tot een internationaal erkende wetenschaps-historicus, die naast ordening en commentaar actief nieuwe ontdekkingen deed. Zijn ontdekking en analyse van een bouwtekening van een concreet object, de 14e eeuwse klok van Richard of Wallingford, leidde tot de ontsluiting van een gehele historische periode, gedocumenteerd in zijn editie uit 1976 van Wallingford's wetenschappelijke oeuvre, met als recent vervolg een breder publieksboek *God's Clockmaker*. Tezamen met dit werk kwam een geheel nieuwe kijk op de actieve verwevenheid van filosofie, wiskunde, experiment, en praktische instrumentatie in de Middeleeuwen, met telkens weer vervloeiende grenzen tussen wetenschap, literatuur en religie.

Grensovergangen zijn kenmerkend gebleven voor John North's activiteit. In Engeland kon zijn carrière geen verdere bekroning vinden omdat een hoogleraarship in Oxford anderszins werd bezet, en het systeem daarmee voor een generatie 'vol' was. Maar 'England's loss was our gain': in 1977 werd John North benoemd tot gewoon hoogleraar in de geschiedenis van de wijsbegeerte en de exacte wetenschappen in Groningen. Zijn unieke oeuvre groeide sinds die tijd gestaag. In 1988 verscheen *Chaucer's Universe* met een geheel originele interpretatie van de astronomische en astrologische motieven in Chaucer's werk: een door weinigen geheel begrepen mengsel van literatuur, theologie, wiskunde en astronomie, maar voor een geleerde als John North te lezen als een open boek. Een andere onconventionele intellectuele speurtocht, gestimuleerd door de hunebedden nabij zijn woonplaats Paterswolde, was het boek *Stonehenge* uit 1996. Dit geeft een nieuwe interpretatie van de constructie van dit monument, als astronomisch observatorium voor de ondergaande

midwinterzon. John North's laatste grote intellectuele reis gaf ons *The Ambassador's Secret* in 2002, waar hij een beroemd schilderij van Holbein weet te duiden op basis van astronomische motieven als de precieze beschrijving van de dag 1500 jaar na de kruisiging.

Ziedaar de voornaamste gepubliceerde hoogtepunten van een uniek en elegant oeuvre. Maar wie was de persoon die dit alles presteerde?

Verdiensten

John North was een scherpe geest van ongebruikelijk brede eruditie en gestage werkkraft. Daarbij was hij zo bescheiden in de omgang, dat veel Nederlandse collega's niet eens zullen hebben gemerkt dat ze een internationale superster in hun midden hadden. Misschien schenen er in de jaren 70 en 80 ook teveel dwaallichten. Maar uiteindelijk blijft het licht van de echte sterren ons bereiken, en dat doen ze gaandeweg zelfs des te beter. We danken aan John's werk over de jaren een aantal opvallende inzichten die ons beeld van de wetenschapsgeschiedenis hebben verfijnd, als harmonisch geheel met de cultuurgeschiedenis. North's Middeleeuwen zijn veel rijker en levendiger dan wat velen denken, en hetzelfde geldt eigenlijk voor zijn Steentijd, waar hij bestaande concepties over het 'barbarisme' in West-Europa voor onze jaartelling moeiteloos ondergraaft. Hij leefde werkelijk in een intellectueel continuüm met een ver verleden. Maar evenzeer danken we aan John North een levend en hoogst actueel rolmodel voor onderzoek, waarin wetenschapsgeschiedenis samengaat met wijsbegeerte en literatuur. John's werk overschrijdt iedere grens die men aan de universiteit of zelfs in de KNAW kan trekken. Hij verbond onze Afdelingen Letterkunde en Natuurkunde, en zelfs de KNAW's jongste bemoeienissen tussen wetenschap en kunst leefden bij hem al lang in harmonie. Ik raad zijn werk van harte aan bij onze bestuurders van nu.

Erkenning

John North was geen schoolvormer, of publieke intellectueel, laat staan een manager of bestuurder. Hij was vooral een geleerde voor geleerden, maar dan wel een zeer succesvolle. Zo was hij van 1983 tot 2008 actief als Honorary Permanent Secretary van de Académie Internationale d'Histoire des Sciences. Talent kent men voorts aan talent. North was een leermeester voor excellente studenten, zoals te lezen in publicaties van Akademiehoogleeraar Lodi Nauta. En natuurlijk, de KNAW zag zijn verdiensten al snel, en koos hem vroeg tot lid: hij was werkelijk een sieraad voor onze organisatie.

Werkwijze

John North was in veel opzichten een typisch Engelse geleerde, vervuld van een diepe trots op Oxford en zijn lange geschiedenis. Hij had ook hebbelikheden van dat milieu. Zo was zijn inaugurale rede een verwarrend spervuur van eruditie dat ons Nederlanders verbijsterd achterliet: wat was nu het thema geweest? Desgevraagd legde John ons vriendelijk uit dat dit nu juist de essentie van een opleiding te Oxford was: een tekst zo leren bijvlijen en van kwalificaties voorzien dat uiteindelijk geen enkele bewering overblijft waarop de spreker gevangen kan worden. Indien nodig, beheerste hij de filosofie als de kunst van de elegante tautologie. John 'leefde' ook geschiedenis, en leerde ons Nederland met andere ogen zien. Hij was trots op onze omgeving, en de lange internationale traditie van onze universiteiten sinds de 17e eeuw, die we pas nu weer met Europese programma's in ere proberen te herstellen. John nam Nederland hoogst serieus als cultuurnatie, en verbaasde zich soms hoe weinig wij dat zelf deden.

John North was hoogst origineel en onconventioneel in zijn intellectuele interesses, waarbij met name astronomie en astrologie ononderscheidbaar bleken. Zo leverde hij bij een van zijn wetenschappelijke boeken computerprogramma's voor het maken van astrologische en astronomische berekeningen: uiteraard had hij zichzelf, veel vroeger dan de meesten, leren programmeren. Deze programma's deden ook anderszins dienst. Een van de weinige keren dat John een bijdrage leverde aan het vergaderwezen in het revolutionaire Groningen rond 1980, geïnfiltreerd door de communistische partij, was door een horoscoop te trekken voor de meest gunstige datum voor onze jaarlijkse Onderwijsdag. Collega Daalder heeft ons in zijn herdenking voor prof. H. Daudt herinnerd aan deze donkere bladzijden in onze universitaire geschiedenis. Ik zou veel kunnen vertellen uit deze tijd toen ik tweemaal decaan was, in Amsterdam en in Groningen, waar faculteitsraadsbesluiten

werden voorbesproken in het CPN partijbureau. Maar liever vertel ik u een lichtvoetig inzicht van John North, waar de sociale wetenschappers aan de KNAW wellicht nog hun voordeel mee kunnen doen. Zoals u weet was het uniform van revolutionaire studentes in de jaren 70 een verschoten spijkerbroek en een morsig T-shirt met zweetplekken. Op een dag toen ik als decaan weer eens in de put zat, sprak John me aan: ‘De meisjes van de GSB (Groninger Studentenbond) hebben vandaag lipstick op, voor het eerst. Johan, het kan nog een jaar duren, of twee jaar: maar de revolutie is over.’ En zo geschiedde.

Persoon

John North was een bijzonder mens, ‘a cut above the crowd.’ Dat was ieder duidelijk die iets nader met hem omging. Zo had hij een ‘exquisite sense of humour’ vol menselijkheid, dat ik als decaan, maar ook als vriend vele malen heb mogen ervaren. Nog steeds koester ik een geboortekaart die John schreef voor onze eerste zoon, die al onze vreugde en hoop voor dit prille nieuwe leven samenvatte in een ‘brilliant diagram’ met tekst. Maar liever geef ik u een voorbeeld uit John’s publieke leven dat toont hoe Britse humor hem uit moeilijke situaties kon redden. Eens, tijdens een publieke kritiek-sessie van het soort dat onze Nederlandse universiteiten tot hun schande toelieten in de jaren zeventig, als poldervariant der Culturele Revolutie, werd John luidkeels verweten dat hij een Jaguar reed, het allerergste symbool van de onderdrukking der arbeiders. Zijn antwoord luidde: ‘Oh, but it is only a small Jaguar. The kind everyone has.’

Conclusie

Wij herinneren ons een bijzonder mens, en een zeer gerespecteerd collega. Onze gedachten gaan uit naar zijn vrouw Marion en hun drie kinderen.

Referenties

Verdere details van carrière en leven van John North zijn te lezen in enkele obituaries verschenen in de *Daily Telegraph*, *The Independent*, en *The Times*. Ook de Groninger Universiteitskrant *UK* publiceerde een in memoriam, verkrijgbaar via de internet link www.rug.nl/filosofie/nieuws/actueel/JohnNorthInMemoriamNL.pdf.

Ook informatief is een boek verschenen bij North’s emeritaat: *Between Demonstration and Imagination: Essays in the History of Science and Philosophy Presented to John D. North*, geredigeerd door Lodi Nauta en Arie Johan Vanderjagt, Brill, Leiden, 1999.

